

2010, december 27 - **Az mno meglepő interjút közölt a megoldásra váró cigányproblémáról.**

Kicsit polkorrekt, kicsit óvatos, de megjelennek a rajok és a szamurájkardok is. Akkor most ki a rasszista? Politikai és rendszerhiba is szerepet játszik a sikeresnek nem mondható romaintegrációban. Elsősorban Magyarországon kell egy felülről centralizált stratégiát megalkotni, s ez vezethet el a sikeres uniós programokig. Póczik Szilveszter szerint hazánknak minden tapasztalata megvan ahhoz, hogy vezető szerepet vállaljon a cigányok integrációs folyamatában. Összeurópai problémáról van szó – állítja az Országos Kriminológiai Intézet főmunkatársa. Az MNO tabutémát is érintett: a cigányság egyes köreiből is megjelentek etnocentrikus, hovatovább rasszista színezetű csoportok és indulatok. Az mno.hu interjút változtatás nélkül közöljük.

– Magyarország készül a január 1-jétől esedékes EU-elnökségre. Több kiemelt terület is van, amelyeknek Budapest hangsúlyt adna, ám e percben minket főleg a romaintegrációs program izgat. Mit kell tudnunk ezzel kapcsolatban?

– A Roma Integráció Európai Évtizede 2005–2015 elnevezésű program, amely magyar kezdeményezésre indult, elvileg már 5 éve fut, de ha megnézzük a programmal kapcsolatos nagyszámú elérhető dokumentumot, akkor csupán háttéranyagokat látunk, operacionális stratégiai programnak azonban nyoma sincs. Ideje volna, hogy megélenküljön a munka. A problémafelvetések mellé gyakorlati megoldásokat kellene állítani, ezeknek azonban még a vázlata is hiányzik. A magyar elnökség időszakára hárul a feladat, hogy 2011 első felében egy európai szinten megfelelő, kivitelezhető, hosszú távú, fenntartható romaintegrációs stratégiát dolgozzon ki, illetve kezdje el ennek a megvalósítását. Ez volna a hazai szakpolitika elvárása is.

– Nyilvánvalóan már nem csak hazai gond a cigányok integrációs folyamatával kapcsolatos problémátömeg.

– Valóban. Megszületett a felismerés, hogy a romaintegráció nem csak Magyarországon és a kelet-európai államokban halaszthatatlan feladat. Miután ezek az országok az Európai Unió tagjai lettek, szerkezeti és szociális problémáik – bár ez a régi tagállamokat váratlanul érte – uniós szinten is lecsapódnak. Az utóbbi években romákkal kapcsolatban lejátszódott negatív események Francia- és Olaszországban – meg máshol, hiszen forr a katlan Svájcban és Hollandiában is – világossá tették, hogy a problémát európai szinten kell kezelni. Ha nem ez történik, akkor az eddig kizárólag kelet-európai cigányprobléma hamarosan nyugati-európai is lesz, miközben a nyugat-európai tagállamoknak az illegális bevándorlással és következményeivel is küzdeniük kell.

– Olyan elementáris volt ez a felismerés, hogy egyes államok az eddig kötelező, politikailag korrektnek nevezett gondolkodást is félredobták? Olaszország és Franciaország konfliktusba került az unióval és nemzetközi emberi jogi szervezetekkel a cigányokat és táboraikat érintő intézkedéseik miatt.

– Későn jött a felismerés. Dél-Európa minden uniós országa szenved az illegális bevándorlástól, de a legfejlettebbek is számos nehézséggel küszködnek, hiszen a korábban munkaerőként legálisan bevándoroltak mára letelepedtek, de elfogyott a munka, miközben újabb és újabb, de egyre alacsonyabban képzett csoportok kéredzkednek befelé. Sokuk kulturális okokból sem képes, vagy nem akar integrálódni, még a második generációban sem,

de él, sőt visszaél a szociális juttatásokkal. Nyugat-Európa lassan kiábrándul a multikulturális társadalom eszméjéből, legalábbis annak dogmatikus változatából, amely nem engedte megfogalmazni a valós feszültségeket. Ez a kijózanodás bár elkésett, mégiscsak jó hír: megkezdődött a feladatok és megoldások újragondolása. Ez azonban nem jelenti azt, hogy – ahogy az előbb említett országok tették – átléphetők volnának az emberi jogi korlátok. A probléma kezelése egyik esetben sem volt korrekt. Miközben folyik a vita a kritikák megalapozottságáról és a feladatokról, a legfontosabb az a felismerés, hogy valóságosan létező problémáról van szó, amelyre valóságos megoldást kell találni, és a problémákat, köztük a romák integrációját lehetőleg keletkezésük helyén kell megoldani. Ezért is nehezedik egyfajta nyomás a régi tagállamok részéről az új kelet-európai tagokra a cigánykérdés megoldása kapcsán.

A magyar kezdeményezés abból indul ki, hogy a helyzetet a régi tagállamok pontosan megértették, de ez csak remény. Most, hogy Magyarország adja a következő uniós elnökséget, esély van arra, hogy a magyar és az összeurópai problématudatosság összeér, de a legfontosabb kérdés a finanszírozás. A lépéskényszerrel kapcsolatos felismerés pénzügyi környezete a válság miatt kedvezőtlen, jóllehet az integrációval kapcsolatos feladatok rendszere és összetettsége az innovatív megoldásokon túl jelentős anyagi beruházást is igényel.

– Hazánk évtizedek óta küzd azért, hogy elősegítse a cigányok integrációját. Milyen magyar tapasztalatok állnak rendelkezésre, amelyeket át tudunk adni az elnökség ideje alatt és be tudunk emelni az uniós romastratégiába?

– Európai szintű, hosszú távon fenntartható, megvalósítható és hatékony operatív stratégiára van szükség, amely túlmutat a deklarációk és a konferenciatermek szintjén. A romákkal kapcsolatos probléma összeurópai, így a megoldásnak is annak kell lennie. Magyarországot több száz éves tapasztalata predesztinálja arra, hogy vezető szerepet játsszék a romaintegrációs munkában. Ennek a tapasztalattömegnek vannak pozitív és negatív aspektusai is: az integrációnak voltak és vannak eredményei, de jelentős kudarcai is.

– Melyek ezek? A nyilvánosságban főleg a kedvezőtlen tapasztalatok jelennek meg.

– Történelmi tapasztalataink szerint az integráció távolról sem kilátástalan, bár nagyon magas absztrakciós szintről nézve annak tűnhet. A Mária Terézia időszakától máig meg-megújuló integrációs nekirugaszkodásoknak köszönhetően jelentős cigány tömegek illeszkedtek be a társadalmi munkamegosztásba, majd váltottak identitást is, úgyhogy már nem azonosíthatók „integrált” cigányokként: asszimilálódtak. A kommunista időszakban lezajlott integráció eredményeként a cigányság szociális tekintetben igen differenciált, etnikai tekintetben viszont egységesedő csoporttá, lassanként nemzetiséggé vált. Akkor zajlott le az a hétmérföldes verébugrás, amelynek során a cigányok, ha csak időlegesen is, beilleszkedtek a modern ipari termelés ritmusába. Ez – belülről nézve – hétmérföldes ugrás volt az előző nemzedék életviszonyaihoz képest, de figyelembe véve az ezzel járó feszültségeket és a változás lassú ütemét, csak verébugrásnak látszott a többségi társadalom szemszögéből. Gyökereiben akkor jött létre az a réteg – vállalkozók, humán értelmiségiek, szociális területeken dolgozó szakképzettek, nemzetiségi politikusok stb. –, akiket ma integrált vagy integrálódóban lévő cigányoknak látunk.

Írta: Adminisztrátor
2010. december 29. szerda -

A tömeges integrálatlanság mögött is dinamikus mozgások működtek. Hogy csak néhány mozzanatot említsek: az ország a 19. század második feléig intenzív cigánybevándorlási célterület volt; a mélyszegénységben élő magyarok nagy számban asszimilálódtak a cigányságba; a gazdasági rendszerváltás pedig az integrálódók legnagyobb részét visszalökte a putrik világába... A rendelkezésre álló tapasztalatok elvileg tehát az integráció ügyének erőteljes képviselőjére sarkallhatják Magyarországot, de tudni kell, hogy hazánk a rendszerváltás óta nagyon rosszul sáfárkodott mind a tapasztalataival, mind a cél érdekében mozgósítható szellemi és anyagi erőforrásaival.

– Rendszerhibáról vagy politikai hibáról van szó?

– Mindkettőről. A probléma körül kialakított eszmevilág, finanszírozási és igazgatási rendszer nem előre, hanem hátra mozdította az integrációt, azt viszont igen hatékonyan. A roma értelmiség erősen átpolitizálódott, érdekcsoportokhoz csatlakozott, belharcokba bonyolódott, ideológiai tévutakon bolyongott, zsákutcákban vergődött. Miközben egyes megélhetési polgárjogi harcosok konfliktusokat gyártottak és rasszistának gyalázták a többségi társadalmat, a rászoruló családostul belecsúsztak az afrikai szegénységbe. Az integráció körül bábáskodó számos civil szervezet politikai csoportok klienseként tevékenykedett, a nekik juttatott források nem támogatásra szoruló csoportokat, hanem az integráció ügyétől idegen célokat, egyéni és csoportérdekeket szolgáltak. Ezek a források egy olyan réteget gazdagítottak, amely – sikeres lévén – erre nem volt rászorulva. A kormányszinten tervezett és irányított munkaügyi és segélyezési rendszer is számos negatív kísérőjelenséget, az integráció ellen ható mozzanatot mutatott fel, csakúgy, mint a szemellenzős oktatási koncepciók. A téves koncepciók és az ezek propagálására, kivitelezésére létrehozott szervezetek igen sok kárt okoztak és élezték a cigányok és a többségiek közötti ellentéteket.

– Rögtön egy példa: nemrégén Mohácsi Viktória az Egyesült Államokban járt, és egészen elképesztő vádakát fogalmazott meg Magyarországgal szemben.

– Nem tisztem, hogy jelentőségükben megkérdőjelezhető egyéni megszólalásokat bíráljak, de általánosságban elmondható, hogy a külhoni médiákban rendkívül negatív kép rajzolódik ki Magyarországról, nyugat-európai újságírók azzal az elképzeléssel érkeznek hozzánk, hogy – nem viccelek – itt élőben tanulmányozhatják a grasszáló fasizmust. Ezt az elképzelést sajnos hazai nyilatkozók is igyekeznek táplálni, de számos tényszerű jelenség is közrejátszott benne: a 2006 utáni időszak példátlan jogsértései, ezekre válaszul a szélsőjobboldal erősödése, a cigányok ellen elkövetett gyilkosságsorozat stb. Ilyen háttér előtt nehéz elmagyarázni, hogy Magyarország jogállam, ahol az emberi és kisebbségi jogok rendelkezésre állnak, ezekhez nem kell kivívni, de folyamatosan és következetesen biztosítani kell a jogokhoz való hozzáférést. Tehát nem jogszerző, hanem jogvédő tevékenységre van szükség.

– A romák integrációja olyan probléma, amely nem oldható meg és kezelhető egyik napról a másikra, ugyanakkor látszik, hogy a Balog Zoltán vezette államtitkárság nem sepi a bajokat a szőnyeg alá, hanem a megoldásokat keresi.

– Ahhoz, hogy európai szinten sikeres romastratégia jöhesse létre, és ebben Magyarország érdemei szerint programadó szerepet játszasson, elsősorban idehaza kell működő stratégiai koncepciót tervezni, építeni és működtetni. Ehhez a korábbi tapasztalatokat is felhasználni, de

vadonatúj eszköz- és intézményrendszere van szükség. Elsősorban ezt kell a politika alakítóinak megértetnie.

– Ezzel elérkeztünk az Ön által korábban másutt többször emlegetett megaprojekthez.
– Igen, átfogó, minden részletkérdésre kiterjedő, több nemzedéken átívelő megaprojekt kell. Nem lehet megelégedni papírra vetett tervezetekkel, kívánságlistákkal. Szigorúan centralizált, központi, állami szintről vezérelt folyamatokra, társadalmi szervezőmunkára van szükség. Ehhez megfelelően képzett, céltudatos szakemberek és célfinanszírozás szükséges. A jelenlegi pályázati rendszereken alapuló finanszírozás, amelyben az egyes pályázók keresnek maguknak feladatot, nem folytatható. Olyan rendszer kell, amely meghatározza a feladatokat, és a feladathoz találja meg a megfelelő embereket, akiket eredményesség függvényében, elszámoltatható módon honorál. Az integráció feladata független intézményi és irányítási szervezeteket követel, amelyek lenyúlnak a települési önkormányzatokig, a rászorulókat által lakott lakónegyedekig, sőt az ott lakó családokig. Ha ez nem valósul meg, akkor nem lesz sikeres az integráció. Mindebben persze fontos szerepe lehet a civil szervezeteknek. Prognosztizálható, hogy lesznek érdekcsoportok, amelyek komoly ellenállást fejtenek majd ki, hiszen eddigi formájukban rájuk egy ilyen új szervezetben elvileg nincsen szükség, de számukra is fel kell kínálni a hasznos munka lehetőségét.

– Itt megint arról van szó, hogy az államnak, a társadalomnak milyen feladatai vannak a romák integrációjával kapcsolatban. Adódik a kérdés: magának a cigány kisebbségnek mit kellene tennie a saját felemelkedése érdekében?

– A társadalmi integráció – most a cigányok integrációjáról beszélek – egy tájékozott és képzett miniszteri rangú államtitkár kezében van, aki személyében egészen biztosan tudatában van a probléma súlyának. Kérdés, hogy a szükséges, történelmi súlyú politikai döntéseket más érdekek ellenében mennyiben tudja érvényesíteni. Magyarországon minden szinten súlyos pusztítást végzett a gazdasági és társadalmi rendszerváltás egésze, benne az utóbbi évek elhibázott politikája és a jelenlegi válság is. A társadalmi következmények számszerűen mérhetők.

A leszakadó rétegek integrációjához szükséges szolidaritás, támogató közhangulat fogyóban van. A polgárok – a véleményformáló középosztályi polgárok is – türelmetlenné váltak, húsz év ideológiai papolása után határozott kormányzati lépéseket és eredményeket várnak. Másrészt elvárják, hogy az érintett társadalmi csoportok, köztük a többszörösen hátrányos helyzetű cigány csoportok, a társadalom egészére kiterjedő öngondoskodás szellemében maguk is önállóan akarjanak tenni saját boldogulásukért, és ne csak a többségi társadalom segítő (segélyező) kezére várjanak. Ehhez azonban előbb helyzetbe kell hozni őket, mivel egyfelől önmaguktól már képtelenek a kezdeményezésre, másfelől egy megmerevedett társadalmi-gazdasági környezet veszi körül őket, amelyben elbuknak a legjobb kezdeményezések is.

– Ön türelmetlenséget említ. Érdekes megnézni az interneten az önmagukat „rajoknak” nevező cigány fiatalok fotóit. Olykor ökölbe szorított kezükben kardok és más harceszközök láthatók, szövegeik pedig bátran nevezhetők rasszistának.

– Ez nem meglepő. Tévhit, hogy csak a többségi társadalom tagjai lehetnek rasszisták. Jóllehet a sajtó elsősorban a cigányellenes közhangulatról és egyes politikai csoportok cigányellenes megnyilvánulásairól beszél, tudatosítani kell, hogy a cigányság egyes köreiben is megjelentek etnocentrikus, hovatovább rasszista színezetű csoportok és indulatok. A világhálón is, meg az úgynevezett „magas kultúra” művelői körében is találunk magyarellenés kirohanásokat. Ezek némelyike kimeríti a közösség elleni uszítás fogalmát. Az utóbbi évek fejleményeit figyelve egyre többször fordul elő, hogy cigányok válnak rasszista indíttatású bűncselekmény felbujtóivá vagy elkövetőivé. Ha azt látjuk, hogy Magyarországon az etnikai konfliktusok kiéleződtek, az még inkább az integráció szükségszerűségét húzza alá, hiszen minél szélesebb integrációs felületeket és felemelkedési utakat kínál egy társadalom, annál kisebbek bármiféle agresszív ellentársadalom, szélsőséges ideológiai és uszító szubkultúra esélyei.

– Soros György milliárdos nem is olyan régen Magyarországon járt és az úgynevezett harlemi programmal kereste meg a kormányt. Ez a típusú gondoskodás, integrációs modell hozzáilleszthető-e a magyar vagy az európai sajátosságokhoz?

– Minden építő kezdeményezésre oda kell figyelni, az ilyen programok esetében mégis sok a kérdőjel, hiszen ezeket nem lehet minden további nélkül egyik helyről a másikra átültetni. Bár az USA színes bőrű és Magyarország cigány lakosságának integrációs problémái igen hasonlóknak látszanak, mégis merőben mások a társadalmi viszonyok, egyáltalán nem biztos, hogy a meglévő kulturális, szellemi, lelki előfeltételek egybevágnak az ottaniakkal. Míg ott a legtöbb probléma nagyvárosi környezetben mutatkozik, Magyarországon a gondok a városoktól távoli kistérségekben a legsúlyosabbak. A szegénység minősége sem ugyanolyan. A Harlem-program csupán egyetlen nagyváros egyetlen lakónegyedében sikeres lokális projekt. Magyarországon nem ilyen, hanem egységes vezérelvekre és szervezeti elemekre felépített, átfogó országos esélykiegyenlítő pedagógiai és iskoláztatási program kell. Nekünk nincs időnk kísérletezgetni.

– Pedig az oktatásban való részvétel kulcsfontosságú az integráció szempontjából. Milyen irányba kellene még elindulni?

– Azok a nemzedékek, amelyek már kikerültek az iskoláztatás időszakából és mára nyilvánvalóan elvesztették szakmai ismereteik jelentős részét is, már nem terelhetők vissza az oktatási rendszerbe. Számukra másodlagos, szociális munkaerőpiacot, helyesebben szólva munkaerő-irányítási és gazdálkodási rendszert kell létrehozni. Vagy a munkát kell elvinni hozzájuk, vagy őket kell odavinni a munkához. A helyi szervezésű közmunkák nem hatékonyak, azonban vannak még az árvízvédelmen kívül is olyan területek, amelyek képesek lennének felszívni a képzetlen munkaerőt, hiszen a hazai 30 százalékkal szemben Nyugat-Európában a képzetlenek átlag 70 százaléka dolgozik. Ezeket a foglalkoztatási lehetőségeket meg kell találni, a ma feketemunkaként kriminalizált munkavégzést pedig ki kell fehéríteni úgy, hogy ellenőrizhetővé váljék, a munkavállaló védelmet élvezzen, de mindez ne járjon jelentős adó- és járulékfizetési kötelezettséggel. Az embereket a megélhetéshez elegendő munkajövedelemhez kell juttatni, és az is elvárható, hogy erre a rendszerre alapozva megfelelő egészségbiztosítással rendelkezzenek, és nyugdíjat is kapjanak, amikor befejezik életük aktív időszakát.

– Azért ezeknek a rétegeknek más problémáik is vannak, nem csak a munkanélküliség és az

azzal kapcsolatos problémátömeg.

– De mennyi! Például meg kell őket szabadítani a bűnözés fenyegetésétől is. Társadalmunk jelentős része azt hiszi, hogy csak az etnikumok között léteznek bűncselekmények, az elkövetők többnyire cigányok, a sértettek pedig a többségi társadalomhoz tartoznak. Ez azonban féligazság, a valóság más. Különösen a halmozottan hátrányos, leszegényedett közösségekben az elkövetők és az áldozatok egyaránt cigányok, csak számos okból igen alacsony a feljelentési hajlandóság és a cigány bűnelkövető cigány áldozata ritkán lesz médiaszenzáció. Ezért intenzív bűnmegelőzésre volna szükség. Első lépésként megnyugtató, hogy újra lesznek körzeti megbízottak, de hosszabb távon a bűnmegelőzésnek is egy átfogó integrációs projektbe kell majd beágyazódnia.